

כוונתו לחלק בזה בין פיגול לטומאה, וצריך לומר שדבריו בהל' פסוהמ"ק אינם מדוקדקים, וגם עור בית הבושת מפגל ומתפגל (ליקוטי הלכות, וכן משמע באבן האזל). ברם, במאיירי (חולין נה, ב) מחלק במפורש בעור בית הבושת בין פיגול לבין טומאה, ונראה שהבין שהשמטת הרמב"ם מכוונת. בחק נתן הסביר זאת כך: אפשר שחלק מסוים ייחשב כבשר לעניין טומאה אך לא לעניין פיגול, כי בקדשים נאמר "למשחה", לשון חשיבות¹⁷. וראיה לדבר ממשנתנו, שהזכירה רק את עור האליה.

סיכום

נחלקו אמוראים בדינו של עור האליה, האם בקרבנות הנאכלים הוא מוקטר כאליה או נאכל כבשר, והכרעת הרמב"ם, על פי פשט המשנה והברייתא, כדעת רב הונא שעור האליה אינו כאליה. בעולה, לעומת זאת, הברייתא מלמדת שעור זה מוקטר כשאר הבשר, וכן דעת המאיירי, והמפרשים חלוקים בדעת הרמב"ם בעניין זה.

בברייתא מובאת דעה לפיה יש עורות נוספים שדינם כבשר, והמחשבה עליהם לאוכלם או להקטירם לאחר זמנם מפגלת: עור הפרסות, עור הראש של עגל רך, ועור בית הבושת. בגמ' בחולין נאמר שר' יוחנן שלל דעה זו, ולדעתו אינם כבשר. דעת רש"י והרשב"א, שהדברים אמורים על כל שלושת העורות הללו, ואילו לדעת הרמב"ם הדברים אמורים רק על שני הראשונים, אבל עור בית הבושת נחשב כבשר. ונחלקו המפרשים בדעתו האם הדברים אמורים רק לדיני נבלה (מאיירי) או גם לעניין פיגול (ליקוטי הלכות).

לפי דרך זו אין לנו ראייה להוציא מהלכתא את כל מה שהוסיפו ר' יעקב ור' שמעון, גם אם תנא קמא בברייתא חולק בפרטים אלו¹⁶, אלא רק את הפרטים שעליהם אמר ר' יוחנן במפורש שלגרסתו נשנו בלשון יחיד: בית הפרסות (בחולין נה, ב) ועור הראש (שם קכב, ב). על עור בית הבושת לא מצאנו שר' יוחנן אומר זאת, ולכן דינו כבשר (חק נתן); לחם משנה הל' מאכלות אסורות ד, כא).

עור הראש של עגל הך. בעגל צעיר (תוך שנתו הראשונה, או כל עוד הוא יונק) עור הראש רך, ולכן לדעת רבי שמעון הוא ראוי לאכילה, והמחשבה עליו מפגלת. להלכה נפסק שלא כדעה זו.

לעניין השאלה השניה, מדוע לעניין פיגול לא הזכיר הרמב"ם שעור בית הבושת דינו כבשר, יש אומרים שאין

מערכה עא. הגדרת מחשבת "חוץ למקומו" - דין "מקום המשולש" (כט, א)

שיהא משולש בדם בבשר ובאימורין". משפט קצר זה זכה לפירושים רבים ושונים, המרוכזים בעיקר בתוספות על אתר (ד"ה למקום), ומן הפירושים השונים עולות מסקנות הלכתיות שונות. משפט זה מופיע בשתי סוגיות נוספות (לו, א, ופכ, ב), ויש לבחון את הפירושים הללו בהתאמתם אליהן.

הנקודות המרכזיות העומדות לדיון הן: א. מהו המקום הקרוי "משולש בדם בבשר ובאימורין", ואיזהו המקום שאינו "משולש"? ב. מהו הדין התלוי ב"מקום משולש" – האם פסול מחשבת חוץ למקומו, או מחשבת חוץ לזמנו? ג. האם הנדון הוא המקום שעליו הוא חושב, או המקום בו הוא נמצא בשעת העבודה שבמהלכה הוא חושב?

בתורה נאמר דין הפיגול בשני פסוקים: האחד, הארוך יותר (המכונה בגמרא "קרא אריכא"), הוא בפרשת צו (ויקרא ז, יח): "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי – לא ירצה, המקריב אותו לא יחשב לו, פיגול יהיה, והנפש האוכלת ממנו – עוונה תשא", והשני בפרשת קדושים (ויקרא יט, ז): "ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה". רבא (כח, ב, כט, א) דורש את הכתוב הראשון כך שהוא מהווה מקור הן לפסול 'חוץ לזמנו', בחושב על הקרבן לאוכלו לאחר זמנו, והן לפסול 'חוץ למקומו', בחושב לאוכלו חוץ למקומו. הפסוק השני, המיותר לכאורה, נדרש לדעתו להוסיף תנאי בהלכות המחשבה: "שלישי – למקום

הבושת גם הוא מודה לחלק. בראש המזבח מוסיף (בהקשר אחר, ולא לעניין קושיה זו), שגם אם לא נאמר לעניין זה "למשחה", על כל פנים "אם האכל יאכל" משמעו דבר המיועד לאכילה לרוב בני אדם, מה שאין כן בטומאת נבלות, שגם דבר המאוס לרוב בני אדם מטמא. כך מצינו בנבלת בהמה טמאה, שטעונה מחשבה לעניין טומאת אוכלין (עוקצין ג, א) ובכל זאת מטמאת טומאת נבלות.

16. בליקוטי הלכות צידד שלדעת הרמב"ם גם ת"ק בברייתא אינו חולק על עור בית הבושת, ולא כפרש"י בחולין (קכב, ב ד"ה להביא).

17. בגמ' הוזכר חילוק זה כהוה-אמינא לחלק בין טומאה לפיגול, ליישוב דעת רב חסדא וכדי לבאר מה חידשה משנתנו על עור האליה בהשוואה למשנה בחולין על טומאה, ומשמע שרב הונא סובר שאין לחלק כך. אבל יש לומר שלעניין עור בית

עוד יש להבין בשיטת רש"י, מה טעמו של תנאי זה של "מקום משולש" הכשר לדם בשר ואימורין, ומדוע דווקא המקום המוכשר יותר להקרבה הוא זה שהמחשבה עליו פוסלת (שפת אמת)? אפשר שטעם הדבר מעין הסברה (זבחים ג,א): "דלאו מינה לא מחריב בה": החושב להקריב במקום שיש בו צד היתר – הרי זו מחשבה שעלולה להגיע לכלל מעשה, ולכן הקפידה עליה התורה, אבל החושב להקריב במקום שאין בו צד היתר כלל – מחשבתו בטלה.

זריקת דם בבמה. לדעת רש"י "מקום המשולש" הוא השטח שמחוץ לעזרה, והוא נקרא כך מפני שבשעת היתר הבמות הוא כשר להקרבה ולאכילה, בניגוד להיכל.

ב. שיטת 'יש מפרשים' א' בתוספות: החושב על חטאת פנימית – לא פסל

"מקום משולש" הוא המזבח החיצון שבעזרה, והוא נקרא כך מפני שהוא כשר לעבודת שלושת חלקי הקרבן: זריקת דם, הקטרת אמורים, ואכילת בשר⁴, ואילו המזבח הפנימי איננו "מקום משולש", מפני שאינו ראוי אלא לדם. התנאי "מקום משולש" לא בא להגדיר מהו "חוץ למקומו" הפוסל, אלא מהם הקרבנות שהמחשבה עליהם פוסלת: החושב אודות הקרבנות הנעשים במזבח החיצון – פסל, אבל החושב על חטאת פנימית – לא פסל.

היתרון בפירוש זה, שלפיו דין מקום משולש נהוג גם במחשבת חוץ לזמנו, ולכן העלתה הגמ' אפשרות ללמדו מן הפסוק העוסק במחשבת חוץ לזמנו, כפי שהקשו תוס' הנ"ל על רש"י (חק נתן; צאן קדשים).

תוס' דוחים פירוש זה, כי מכמה סוגיות עולה שמחשבה מפגלת, ועל כל פנים פוסלת, גם בחטאת פנימית⁵, ואילו

למקומו בבמה, בניגוד לגמ' לעיל יד,א. אך יש לומר, שפסול 'חוץ למקומו' עניינו שיש מקום מיוחד הראוי ומקודש להקרבה ושאר המקומות פסולים לכך, ובשעת היתר הבמות המצב הפוך: כל המקומות כשרים, פרט למקום מסוים עקב קדושתו היתירה.

4. שהרי הוא חלק מהעזרה הכשרה לאכילת הקדשים. יש להעיר, שבספרא שמיני (פרק א,ה) למדו מ"ואכלוה מצות אצל המזבח" שאין לאכול על גבי המזבח עצמו. אבל שם גם נאמר שאין לאכול בהיכל, ואם כן עלינו לומר שהגמ' להלן סג,א, המתירה לאכול בהיכל בעת ההכרח, חולקת על דרשת הספרא; או שהספרא אומרת דין לכתחילה והגמ' בשעת הדחק (ראה להלן מערכה קנב), וההיתר בשעת הדחק דיו לענייננו, כפי שמעירים תוס' בתחילת דבריהם על רש"י.

5. נחלקו בדבר ר"ש וחכמים להלן מג,א, וגם ר"ש הפוטר מכרת מודה שהקרבן פסול, כמבואר בגמ' יד,ו (ועוד, שמקורו של ר"ש אינו מ"שלישי" אלא מכך שהתורה קבעה את השלמים כדוגמה לפיגול, כדלהלן מד,א). תוס' מציינים גם לסוגיות נוספות (יג,ב על טבילת אצבע בחטאת פנימית, להלן מב,ב, וגיטין נד,ב), ויש להוסיף את הסוגיה ביומא מח,א-ב על פסול מחשבה בקטורת.

השיטות השונות בביאור המושג "מקום משולש"

א. שיטת רש"י: החושב להקטיר בהיכל – לא פסל

רש"י מפרש, ש"מקום משולש" הוא מקום שבתנאים מסוימים מותר לעשות בו את כל שלש הפעולות הבאות: זריקת הדם, הקטרת האמורים, ואכילת הבשר. מקום זה הוא חוץ לעזרה, משום שבשעת היתר הבמות כל הפעולות הללו מותרות בו. ההיכל, לעומת זאת, אינו "מקום משולש", כי לא ניתן להקטיר שם אמורים ולאכול בשר¹. התנאי "מקום משולש" נאמר לעניין המקום שעליו מוסבת מחשבת הפסול: אם חשב לזרוק דם, להקטיר או לאכול מהקרבן במקום משולש – פסל את הזבח, אבל אם חשב להקטיר אמורים בהיכל – לא פסל.

לדברי רש"י המושג "מקום משולש" הוא תנאי במחשבת חוץ למקומו בלבד. תוס' מקשים על כך מהגמ'², השואלת מדוע רבא אינו לומד את דינו מהפסוק שבפרשת צו, שנאמר בו "שלישי"; והרי מילה זו בפסוק עוסקת במחשבת חוץ לזמנו בלבד, לפי דרשת רבא לעיל (כח,ב), וכיצד ניתן ללמוד ממנה דין הנוגע אך ורק למחשבת חוץ למקומו? יש שכתבו, שרש"י כבר השיב בקיצור על קושיה זו, כשפירש (ד"ה תיפוק לי מקרא קמא): "מדאפקיה רחמנא בלשון שלישי לחוץ לזמנו, וכתוב בהויה קרא חוץ למקומו", כלומר, אמנם "שלישי" מתייחס למחשבת חוץ לזמנו, אך מכיוון שבאותו פסוק נזכר גם פסול חוץ למקומו, ודרשת "מקום משולש" אינה נצרכת בדין חוץ לזמנו – יש להסב אותה לדין חוץ למקומו, בדרך של "אם אינו עניין" (חק נתן; יתר הבו).

קושי נוסף בשיטת רש"י: מדוע ההיכל נחשב "מקום שאינו משולש"? הרי בשעת היתר הבמות מותר להקריב גם בו, כבכל מקום אחר! יש שהסבירו, שכבר משעת עקדת יצחק, בה נבחר המקום אשר "בהר ה' יראה", נועד המקום להיות מקום המקדש, ונאסר לנהוג בו כבמה. תירוץ אחר: מותר אמנם היה להקריב שם, אבל זאת משום שלא היה עליו שם 'היכל' כלל (אלא על המשכן בגלגל ונוב וגבעון, ובהם אכן היה אסור להקטיר), ובזמן היות ההיכל במקומו הקבוע בהר הבית, שהוא זמן איסור הבמות, אי אפשר להקריב בו³.

1. לעניין אכילת הבשר תוס' מעירים על רש"י מהמובא להלן סג,א) שבשעת מלחמה, כשהשהייה בעזרה הפתוחה מסוכנת, ניתן לאכול בשר קדשי קדשים בהיכל (בפשטות, רש"י סובר ש"מקום משולש" נקבע על פי הדין הראוי לכתחילה; ובמשאת משה זבחים ס' כג סובר שרש"י אכילת קדשים בהיכל אין בה קיום מצות האכילה, ראה להלן מערכה קנב). תוס' לעיל (כו,ב ד"ה אמר שמואל) מוסיפים, שלא רק שדברים אלו אינם מיועדים להיכל אלא גם אסורים שם: דם חטאת חיצונית הניתן בפנים נפסל, ואימורין אסורים בהקטרה במזבח הפנימי, ככתוב: "לא תעלו עליו... עולה ומנחה" (שמות ל,ט).

2. תוס' מקשים שתי קושיות הנראות זהות, ובפנים מאירות ביאר את הנקודה שמתחדשת בקושי השני.

3. דיון בנושא מופיע בירחון 'קול תורה', שנה א ס' י (התירוץ הראשון, מאת הרב הרב יעקב יוסף הלוי דזימיטרובסקי) וס' כה (התירוץ השני, מאת הרב יעקב אשר הלוי גרייבסקי, והמשכו בספרו 'ברית הלוי', עמ' רג). נטען שם כנגד התירוץ הראשון, שאם בשעת היתר הבמות יש מקום שאסור להקריב בו - נמצא שיש פסול חוץ

לא פסל. לפיכך, השוחט קדשים קלים על מנת להקטיר את אמוריהם מחוץ לעזרה, אך בתוך ירושלים – לא פסל את הזבח, משום שאמנם ההקטרה פסולה בירושלים, אבל מותר לאכול שם בשר קדשים קלים. אבל אם חשב לעשות כן מחוץ לירושלים – פסל, שכן גם הבשר הנאכל נפסל בצאתו מהעיר. בקדשי קדשים, שגם אכילת בשרם מותרת בעזרה בלבד, מחשבה לאוכלם או להקטירם מחוץ לעזרה פוסלת. ההיכל, לפי זה, נחשב כ"מקום שאינו משולש", שהרי בשר ואימורין הנכנסים לשם לא נפסלו בכך (וכן מפורש במיוחד לר"ש המובא להלן), ולכן המחשבה עליו אינה פוסלת.⁹

הסברה בשיטת ר' יום טוב פשוטה: לא פסלה התורה במחשבת חוץ למקומו אלא כאשר הרחיק במחשבתו את הקרבן למקום שאינו ראוי לו כלל, לאף חלק מחלקיו¹⁰. מבחינת הלשון, נראה שלדעתו המושג "חוץ למקומו" פירושו: חוץ למקומו של קרבן זה, ולא חוץ למקומו של הדבר המסוים שעליו מדובר, דם או אימורים.

כשיטת ר' יום טוב מצינו גם בראב"ד (בפירושו לספרא צו פרק ח, ב), וז"ל: "שהמחשב בחיצונים על מנת לזרוק דמן לפנים לא פסל, נפקא לן מ'ואם האכל יאכל ביום השלישי' בפרשת קדושים תהיו, 'שלישי' – שיהא מקום המחשב עליו משולש בדם ובבשר ובאימורין, כלומר כל מה שיוצא מהם לאותו מקום יפסל, לפיכך אם יחשוב בדם להוציאו לאותו המקום פסלו במחשבה, והיינו מחשבת חוץ, אבל בפנים אם יכניס בו בשר – כשר, דם אמר רחמנא ולא בשר, הילכך אם יחשב בו להכניסו שם כשר". אולם לא מפורש בדבריו חידוש זה, שיש לחלק בין קדשי קדשים לקדשים קלים לגבי מחשבת זריקת דמם והקטרתם¹¹.

בקן אורה נקט גם כן ששיטת ר' יום טוב עדיפה מכל יתר הפירושים, אבל שלל את קולתו בקדשים קלים: "זה דבר תימה הוא, ולא אשכחן בזה שום חילוק, אלא עיקר קרא לא אתי אלא למחשב מעזרה להיכל¹²... ואע"ג דבקדשים קלים לא מיפסיל הבשר חוץ לעזרה, כיון דמיפסיל בקדשי קדשים – שפיר הוי מקום משולש". לדעתו, הדין שבשר קדשי קדשים נפסל בצאתו מהעזרה דיו להגדיר את כל שמחוץ לעזרה כ"מקום משולש", בניגוד להיכל, ששום בשר אינו נפסל בכניסתו לשם. יתכן לשלול את חילוקו של ר' יו"ט

כחשב ב"מקום שאינו משולש" הזבח כשר לגמרי, כמבואר בגמ' (לו, א).

ג. שיטת 'יש מפרשים' ב': העומר מחוץ לעזרה – אין מחשבתו מפגלת

בפירוש זה מתחדש, שהתנאי "מקום משולש" לא נאמר על המחשבה הפוסלת, ואף לא על סוג הקרבן הנפסל, אלא על מקום עמידתו של החושב (ממילא, תנאי זה נאמר גם על מחשבת חוץ לזמנו, כמו בפירוש הקודם). "מקום משולש" הוא העזרה, הכשרה לשלושת סוגי העבודות, ו"מקום שאינו משולש" הוא כל מקום מחוץ לעזרה, שכן אינו ראוי לזריקת דם והקטרת אימורין (בזמן איסור במות, ולא כרש"י, המגדיר "מקום משולש" לפי זמן היתר הבמות). דין זה מחדש, שהעובד מחוץ לעזרה אין מחשבתו מפגלת. אמנם בלאו הכי העובד מחוץ לעזרה עבודתו פסולה, ועבודה פסולה אינה מפגלת (משנה כט, ב; ובלבד שיקרב המתיר כמצותו), אבל בשחיטה יתכן לעמוד מחוץ לעזרה ולשחוט בסכין ארוכה (כדברי הגמ' לב, א), ובה יש צורך לחדש שהעושה כן וחושב בשעת השחיטה מחשבת פיגול – לא פיגול⁶.

תוס' מקשים גם על דעה זו מן הראיות שהעומד בהיכל אכן מפגל⁷. תוס'⁸ מנסים ליישב, שלדעה זו ההיכל נחשב כמקום משולש, וטעם הדבר, שיש דם הכשר בו, וגם האימורין (והבשר) הנכנסים לשם לא נפסלו בכך, אם כן זהו מקום הראוי במובן מסוים לשלושת אלה, ואילו חוץ לעזרה אינו מקום משולש, מפני שדם ואימורין היוצאים לשם נפסלו. אבל הקשו, שבסוגיה להלן (לו, א) מוכח שההיכל אינו מקום משולש (ראה בירור הסוגיה להלן).

ד. שיטת רבי יום טוב: החושב להקטיר קדשים קלים בירושלים – לא פסל

התנאי "מקום משולש" עוסק במקום שהכהן חושב אודותיו, ובא להגדיר מה נקרא "חוץ למקומו" (כדעת רש"י). "מקום משולש" הוא מקום ששלושת חלקי הזבח: דם, בשר ואימורין, נפסלים בצאתם לשם, ואם חשב מחשבת חוץ למקומו על מקום כזה – פסל את הזבח, אבל אם חשב מחשבה זאת על מקום שאין כל חלקי הזבח נפסלים בו –

וההיכל לא, ולר' יו"ט להיפך. אבל המסקנה ההלכתית דומה, שרק מחשבה על השטח שמחוץ לעזרה פוסלת, ולא על ההיכל, אלא שלדעת ר' יו"ט מחשבה על ירושלים אינה פוסלת בקדשים קלים.

10. יש שהסיקו שלדעת ר' יו"ט לא ייתכן מחשבת חוץ למקומו בפרים הנשרפים, שכן בשרם יוצא אל מחוץ לירושלים (שלמי יוסף זבחים ח"א עמ' תקיח, ודלא כרמב"ם פסוהמ"ק יד, ח). נראה שגם ר' יו"ט מודה בזה, שמכיוון שאין זו אכילת הבשר אלא שריפתו, כעין שריפת פסולי המוקדשין, אין להחשיב את מקום השריפה כמקום ראוי לדם ולאימורין.

11. בפירוש רבנו הלל שם משמע להדיא כשיטת ר' יו"ט, שבקדשים קלים "חוץ למקומו" היינו חוץ לירושלים אף לעניין הקטרה. אבל לא כתב זאת כפירוש למושג "מקום משולש", ובהמשך נראה שדעתו בזה כפירוש 'יש מפרשים' ב', ודבריו אינם ברורים לגמרי, ע"ש ובקובץ הערות.

12. והוסיף "או איפכא", כפירוש 'יש מפרשים' ב' שהחושב בהיכל לא פיגול; והדברים מוקשים, כפי שהוכיחו תוס'.

6. יש להעיר מן המשנה (לא, ב): "כל הפסולין ששחטו... פוסלין במחשבה". משתמע שהכוונה לרשימת הפסולים בתחילת פרק שני (במשנה טו, ב), ובהם "עומד על גבי בהמה", ומכאן שהעומד על גבי בהמה ושוחט – מפגל במחשבתו. לדעה שמחשבה פוסלת בעזרה בלבד, יש להסביר זאת בדיון שאויר העזרה כעזרה, על כל פנים כשיש רצף בין גופו לעזרה (עיין מערכה טו).

7. מבין הסוגיות שציינו תוס' (הנ"ל הערה 5) שלוש האחרונות עוסקות במחשבה בהיכל עצמו. על מחלוקת ר"ש ורבנן יש מקום לומר, שהנדון הוא רק על העבודות הנעשות בעזרה: שחיטה קבלה וחלק מן ההולכה, אבל בפנים הכל מודים שאין פיגול.

8. בהערת שוליים' שהשתלבה בתוס', עיין שטמ"ק אות יח. ובתוס' כו, ב ד"ה אמר שמואל הובאה דעה זו שבעיני עמידה במקום משולש מתוך הנחה פשוטה שההיכל אינו מקום משולש.

9. הפרשנות המילולית הפוכה מזו של רש"י: לרש"י 'מקום משולש' כשר לשלושת הדברים, ולר' יו"ט פסול; לרש"י חוץ לעזרה כשר לדברים אלו (בשעת היתר במות)

במחלוקת תנאים (ראה להלן), וברייתא זו חולקת על עיקר דין מקום משולש¹³.

תוס' דוחים גם את הפירוש הזה, משום שהסוגיות המזכירות את המושג "מקום משולש" עוסקות בהגדרת המקום ולא בהגדרת הזמן.

ו. שיטת פירוש הספרא המיוחס לר"ש: החושב להקטיר בזמן או מקום הראוי לאכילה – לא פסל

מסיכום הטענות בתוס' כנגד הפירושים השונים, עולה שמצד אחד ברור שהמושג "מקום משולש" בא להגדיר מקום (כפי שתוס' מסיימים), ומאידך תוס' (בקושייתם על רש"י) מסיקים מאופן הדרשה שהוא נוגע לזמן. על רקע זה, מצינו שיטה המשלבת בין שני הפירושים האחרונים. כך כתב בפירוש המיוחס לר"ש (ספרא צו פרק ח,ב), ש"מקום משולש" נאמר הן על הזמן והן על המקום, והחושב לזרוק את דם השלמים לא פסל אלא אם חשב על היום השלישי, או לזרוק מחוץ לירושלים. כך גם כתב רבנו פרץ (בשטמ"ק כאן אות כ) בדעת ר' יום טוב, שהוא מסכים לפירוש האחרון בנוגע לזמן. ויש שכתבו לאידך גיסא בדעת הפירוש האחרון, שהוא מודה לפירוש ר' יו"ט (טהרת הקדש; רש"י הירש ויקרא ז,יח).

בירור המושג "מקום משולש" על פי הסוגיות המקבילות

א. הגמרא בפרק שלישי (ל,א) דנה בשיטת רבי יהודה, הסובר (במשנה לה,ב) שכל מחשבה לעשות מעשה הפוסל את הזבח (כגון להניח את דם הזבח למחר, 'מחשבת הינוח') – פוסלת את הזבח. הגמ' מצטטת מן המשנה שם: "שחטו על מנת... ליתן... את הניתנים בפנים [חטאות פנימיות, שדמן ניתן בהיכל] – בחוץ [במזבח החיצון], ואת הניתנים בחוץ – בפנים... כשר", ושואלת מדוע ר' יהודה לא פוסל גם בזה? ותשובתה, שר' יהודה מכשיר כאן משום ש"בעינן מקום שיהא משולש".

על מנת להסיק מכאן על גדר "מקום משולש" יש לברר האם קושיית הגמ' ותשובתה מתייחסות לשני המקרים שבשאלה, או רק לאחד מהם? רש"י (ד"ה ולפלוג) מפרש, שהקושייה רק מ"הניתנים בחוץ בפנים", שהרי הנותן מדם חטאת חיצונית בהיכל – פסלה, ועל כך מקשה הגמ', מדוע ר' יהודה אינו פוסל כשחשב לעשות כן, ותשובתה, שההיכל אינו מקום משולש. נראה שלדעתו אין מקום להקשות מ"הניתנים בפנים בחוץ", כי מקרה זה מקבל מענה כבר בתירוץ הקודם בגמ' שם, בשאלתה מדוע ר' יהודה לא פוסל בחושב "ליתן את הניתנים למעלה למטה", ועל כך אמרה הגמ' שלדעת ר' יהודה "שלא במקומו – כמקומו דמי". לדעת רש"י, שינוי מקום הדם אינו פוסל את הקרבן כלל, בין

מטעם אחר: מחשבת פסול חלה בשעת עבודות הדם, ובאותה שעה אסור להוציא שום חלק מן הקרבן מן העזרה, גם בקדשים קלים. ואפילו לדעת ר' יוחנן (להלן פט,ב) שבשר קדשים קלים שיצא מן העזרה כשר, הרי זה בתנאי שבשעת זריקת הדם יהיה שוב בעזרה (הל' פסולי המוקדשין א,לב, וראה להלן מערכה רכד).

אין בתוס' התייחסות לשאלה כיצד עונה ר' יו"ט על קושיית תוס' על רש"י, שמן הדרשה משתמע שדין "מקום משולש" עוסק גם במחשבת חוץ לזמנו, וראה על כך להלן.

הקטרה בהר הבית (המזבח מחוץ לחיל ולעזרות). למרות שהקטרה מחוץ לעזרה נחשבת כ"העלאה בחוץ" האסורה, סובר רבי יום טוב שמי שמקריב קדשים קלים על מנת להקטירם בהר הבית או בירושלים אינו פוסל את הקרבן, ואין זו מחשבת "חוץ למקומו", מפני שמקום זה ראוי לאכילת הקרבן. לדעתו מחשבת "חוץ למקומו" נאמרה רק על מקום שאינו ראוי לא להקרבה ולא לאכילה.

ה. שיטת 'יש מפרשים' ג': החושב להקטיר בזמן הכשר לאכילה – לא פיגל

השיטה האחרונה המובאת בתוס' מפרשת שדין "מקום משולש" מתייחס למחשבת חוץ לזמנו. אין הזבח מתפגל אלא אם העובד חשב לזרוק את דמו, להקטירו או לאכלו, בזמן שכל שלוש עבודות אלו פסולות בו. לפיכך, אם חשב לזרוק את הדם לאחר שקיעת החמה – לא פיגל, שכן זמן זה עדיין ראוי להקטרת האימורין, עד עלות השחר. כמו כן, אם חשב להקטיר אמורי שלמים ביום השני – לא פיגל, משום שבשרם עדיין כשר לאכילה. אולם בקרבנות הנאכלים ליום אחד, די במחשבה על היום השני כדי לפגל.

בברייתא (להלן נו,ב) מפורש שלא כדין זה: "קדשים הנאכלין ליום אחד – מחשבין בדמן משתשקע החמה, ובבשרן ובאימוריהן משיעלה עמוד השחר. קדשים הנאכלים לשני ימים ולילה אחת – מחשבין בדמן משתשקע החמה, ובאימוריהן משיעלה עמוד השחר, ובבשרן משתשקע החמה של שני ימים". תוס' מיישבים זאת, שדין מקום משולש שנוי

(אות כ), שלדעת ר' יו"ט "מקום משולש" נאמר גם במקום וגם בזמן, ראה להלן בשיטת המיוחס לר"ש.

13. בשטמ"ק (נו,ב אות ו בשם רבנו פרץ) נאמר על ברייתא זו: "דהאי תנא לא בעי זמן משולש", וניתן להבין מלשון זו שדין מקום משולש מוסכם ביחס למקום, אבל יישומו לגבי הזמן שנוי במחלוקת. הדברים מתאימים לדברי רבנו פרץ בשטמ"ק כאן

ב. הגמרא בפרק שמיני (פב,א) שואלת: "ותהא מחשבה בפנים (כלומר, מחשבה לזרוק את הדם בהיכל) פוסלת מקל וחומר", שהרי "מחשבה פוסלת בחוץ" (כשחשב לזרוק מחוץ לעזרה), ומצינו שהפנים חמור מן החוץ: דם היוצא מחוץ לעזרה – נפסל, ואינו פוסל את הדם הנשאר בעזרה, ואילו דם הנכנס להיכל – פוסל גם את הדם הנשאר בעזרה! ותשובת הגמ': "הרי הוא אומר 'ביום השלישי' – מקום שיהא משולש בדם בבשר באימורין".

כאן מפורש שדין "מקום משולש" בא למעט מחשבה בפנים, והפירוש הפשוט, כאמור, שמדובר בחושב לזרוק דם בהיכל במקום לתתו על המזבח החיצון, וזה כדעת רש"י וסיעתו. ואם הכוונה למעט מחשבה בקרבן הנעשה בפנים ('יש מפרשים' א'), או בשעת העמידה בפנים ('יש מפרשים' ב') נצטרך לפרש כך: אם מחשבה פוסלת "בחוץ" – בקרבנות הנעשים מחוץ לעזרה, או כשהעובד עומד מחוץ לעזרה – קל וחומר שתפסול בפנים; וזה לא יתכן, שהרי חוץ לעזרה אינו ראוי לעבודה כלל¹⁸. גם עצם הדימוי לדם שנכנס להיכל ופוסל את הנשאר בעזרה מוכיח שגם במחשבה מדובר על כהאי גוונא – מחשבה לתת בהיכל דם שאין זה מקומו.

המסקנות ההלכתיות מן הפירושים השונים

1. האם דין "מקום משולש" מוסכם? – הפירוש האחרון בתוס', לפיו מדובר במחשבת חוץ לזמנו, הכריח את תוס' לומר שיש מחלוקת תנאים בדבר (כדי ליישב את הברייתא המפורשת הסותרת לפירוש זה). תוס' מציינים לסוגיה בלו,א, האומרת: "תרי תנאי ואליא דרבי יהודה", ולדעת אחד מהם ר' יהודה פוסל בחושב להכניס דם החטאת בפנים, ומכאן שלדעתו אין דין מקום משולש. יש להעיר, שאפשר שמחלוקת זו אינה אלא בדעת ר' יהודה, אבל בדעת חכמים החולקים עליו הכל מודים לדין "מקום משולש"¹⁹. על כל פנים, מכיוון שרבא בסוגייתנו דורש דין זה מן הפסוקים, והוא מוזכר בפשטות בסתמא דגמרא להלן פב,א²⁰, ברור שכך היא ההלכה.

2. העומד בעזרה וחושב לזרוק דם ולהקטיר בהיכל – לרוב שיטות הראשונים זהו עיקר דין "מקום משולש",

אם החליף בין ראש המזבח לתחתיתו ובין אם החליף בין הפנים לחוץ, פרט לדם חטאת חיצונית הניתן בהיכל, שפסול לכל הדעות, ולכן ראוי היה שר' יהודה יפסול גם במחשבה לעשות כן, אלמלא התנאי "מקום משולש"¹⁴.

תוס' (כו,ב ד"ה אמר שמואל) מצייעים לפרש שלא כרש"י, שהנותן מדם הפנימיים בחוץ אכן פוסל את הזבח (ו"שלא במקומו כמקומו" נאמר רק על שינוי מלמעלה למטה ולהיפך במזבח החיצון). וגם על כך מקשה הגמ' מדוע ר' יהודה אינו פוסל את החושב לעשות כן, והתשובה "מקום משולש" עונה גם על קושי זה. כיצד? לשון תוס' שם: "מצינו למימר דבעינן נמי שיהא המחשבה במקום משולש", כלומר, לא רק שיחשוב על מקום משולש אלא גם מקום עמידת החושב יהיה במקום משולש. נראה שכוונתם לשיטת 'יש מפרשים' ב' (בתוס' בכט,א), לפיה יש תנאי במחשבת פסול שהחושב יעמוד בעזרה ולא מחוצה לה, והוא הדין שגם לא יעמוד בהיכל¹⁵. ומלשונם "דבעינן נמי" מבואר שכוונתם לכלול ב"מקום משולש" שני עניינים: הן המחשבה והן החושב לא יהיו במקום משולש, ורק משום כך תשובת הגמ' עונה על שני המקרים.

לשיטת 'יש מפרשים' א' הסוגיה מוקשית: "מקום משולש" מסביר מדוע אין פסול בחושב לתת את הניתנים בפנים בחוץ, שכן לשיטה זו קרבן הנעשה על המזבח הפנימי אין בו פסול מחשבה, אבל לא מובן כיצד מסבירה הגמ' את דין "הניתנים בחוץ בפנים"¹⁶ לפיכך יש מפרשים, שלדעה זו התנאי "מקום משולש" נאמר לא רק על הקרבנות שעליהם הוא חושב, אלא גם על המקום שעליו הוא חושב, ולכן כשחשב לתת את הניתנים בחוץ בפנים לא פסל (חק נתן וקדשי דוד).

לשיטת ר' יום טוב הסוגיה מוסברת יפה¹⁷: כשחשב לשנות את מקום הדם בין העזרה להיכל אין זה "מקום המשולש", אלא רק מחוץ לעזרה (בקדשי קדשים) או מחוץ לירושלים (בקדשים קלים).

לשיטת 'יש מפרשים' ג' הסוגיה אינה מובנת כלל, שכן לשיטתם "מקום משולש" עוסק בזמן ולא במקום, כפי שמקשים תוס'; אלא אם נאמר שגם דעה זו מודה שהוא הדין בחוץ למקומו (טהרת הקודש).

14. ראה בהרחבה במערכה סז.

15. יש לשאול, הרי המשנה (לה,ב) דנה ב"שוחט על מנת... ליתן... את הניתנים בפנים בחוץ", והרי השחיטה נעשית בעזרה, ואם כן מה הרווח בשיטה זו לענייננו? (התקשה בזה ב'דם זבחים', ע"ש). ושמה כוונת תוס' שהפסקה "הניתנים בפנים בחוץ" לא תתפרש על השוחט בדווקא, אלא על המולך בהיכל, או שמה על השוחט בהיכל (אם ננקוט ששחיטת קדשי קדשים כשרה בהיכל, עיין להלן מערכה קנב).

16. ודווקא לגביו מפורש יותר בסוגיה שהוא נובע מ"מקום משולש", שהרי הגמ' מוכיחה שר' יהודה חולק על דין מקום משולש מכך שפסל בחושב להכניס דם חטאת חיצונית להיכל!

17. וצ"ע מדוע תוס' לא הציעו את שיטתו, והעדיפו תחתיה את שיטת 'יש מפרשים' ב' המוקשית יותר.

18. אמנם המקום ראוי לשחיטה, כשישחוט בעזרת סכין ארוך, אבל גם במקרה זה מחשבתו אינה פוסלת, לדעה זו עצמה (כפי שהתבאר לעיל), והוא גופא החידוש בדין

"מקום משולש". נמצא שהדרשה סותרת לא רק את מסקנת הקל וחומר, ה'חומר', אלא גם את ה'קל' שממנו באנו ללמוד, וזה לא מצינו. כמובן, אין לפרש ש"חוק" הוא העזרה, מחוץ להיכל, שהרי הגמ' אומרת על "חוק" זה שדם היוצא אליו נפסל.

19. לשיטת ר' יהודה, שמחשבת הינוח פוסלת, וכל מעשה הפוסל - גם מחשבה עליו פוסלת, יש חידוש גדול בהטלת התנאי "מקום משולש", לפיו קיים מעשה אחד חריג, שלמרות שהוא פוסל - המחשבה לעשותו אינה פוסלת (ובחמדת דניאל בסוגיין ביאר טעם הדבר, שמתן דמים בפנים במקום בחוץ או להיפך איננו דבר פגום במהותו, שהרי כך הוא הדין בקרבנות אחרים, ולכן המחשבה עליו אינה פוסלת), וממילא מובן שיהיה תנא שיחלוק בדבר על פי שיטתו. אבל לדעת רבנן דר' יהודה, שאין פסול אלא במחשבת חוץ לזמנו ומקומו, אין ראייה שמאן דהוא חולק על התנאי "מקום משולש". ובקרבן אורה (לו,א) הסביר את הגמ' בדרך אחרת, לפיה מחלוקת התנאים אליבא דר' יהודה איננה בדין מקום משולש.

20. ע"ש ברש"י ד"ה ותהא מחשבה פוסלת, שאלו דברי סתמא דגמרא ולא המשך הברייתא שם.

3. העומד מחוץ לעזרה ושוחט בעזרת סכין ארוכה – לפי 'יש מפרשים' ב' אינו מפגל, כי אינו עומד בעזרה. לפי יתר השיטות אין ראייה לדין זה. ניתן להביא הוכחה מסוימת לדעתם מהגמ' במנחות (ה,ב), שם אומר רבא: "אין המחשבה מועלת אלא... במקום הראוי לעבודה", ומפרשת הגמ' שכוונתו לאפוקי נפגם המזבח, ולמה לא פירשה באופן המתאים יותר ללשונו, שרבא לשיטתו, הדרוש עניין מקום משולש, בא לאפוקי מן החושב מחוץ לעזרה?

4. החושב לזרוק דם קדשים קלים ולהקטיר אימוריהם בירושלים – כאמור, ר' יום טוב והמיוחס לר"ש חידשו שאינו פוסל, כי ירושלים ראויה לאכילת הבשר, ובקרבן אורה תמה על כך. גם ברמב"ם הנ"ל משמע שלא כחידושו זה: "מחשבת המקום כיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרוק דמו, או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה חוץ לעזרה, או לאכול ממנו דבר הראוי לאכילה חוץ למקום אכילתו – זו היא מחשבת המקום, וזבחים שחשב בהן מחשבה זו הם הנקראים זבחים ששחטן חוץ למקומן". ההיכל איננו 'חוץ לעזרה', וגם אינו 'חוץ למקום אכילתו' (שכן בשעת סכנה ובדיעבד הרי זה מקום הראוי לאכילה, כדלהלן סג,א ובהל' מעה"ק יג,ג), ולפיכך מובן מהלכה זו שההיכל אינו כלול בדין "חוץ למקומו".

5. החושב לשנות את מקום הדם במזבח החיצון (הניתנים למטה – למעלה, ולהיפך) – על פי הדעה "שלא במקומו – במקומו דמי" ברור שמחשבה זו אינה פוסלת, שהרי אפילו המעשה אינו פוסל. אבל לפי הדעה "לאו במקומו דמי", ומעשה זה פוסל, יש לדון על כשרות המחשבה. מדברי תוס' (כאן, ובכז,א ד"ה ואי שלא) מבואר שלדעתם שינוי זה הרי הוא "מחשבת חוץ למקומו" הפוסלת²³, אלא שלפי ר' יו"ט מחשבה זו כשרה, כי העזרה אינה "מקום משולש".

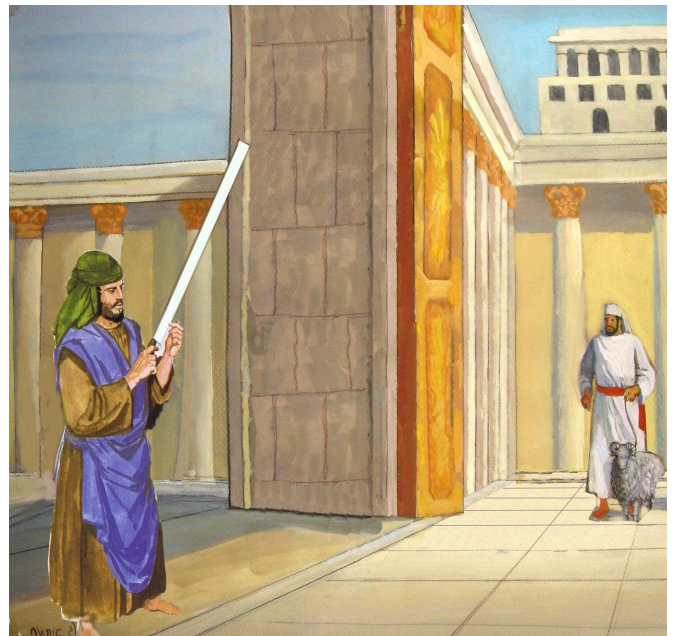
מלשון תוס' "ולחאי פירושא נחא" וכו' מתברר שהבינו, שגם על פי הגדרת רש"י ל"מקום משולש" – מחשבת שינוי מקום בתוך המזבח החיצון פוסלת, שכן המזבח כשר לדם ואכילת בשר והקטרת אימורין (וכן כתבו בפירוש בכז,ב ד"ה אמר שמואל). אולם מרש"י עצמו נראה להדיא שלא כך, ולדעתו השינוי מלמעלה למטה ולהיפך איננו "חוץ למקומו" כלל (כך מתבאר להדיא מדבריו בכז,ב ד"ה לאלתר כשר)²⁴.

ותוס' שם תמיהם על כך לפי הדעה ש"לא במקומו - לאו במקומו דמי", ופשטות דבריהם ששינוי המקום נחשב ממש כחוץ למקומו, וכן פירש בחמדת דניאל. רבים מהאחרונים (צאן קדשים, חק נתן, קרבן אורה, ועוד) פירשו דבריהם אחרת, שהם מקשים על פי הנאמר בהמשך הסוגיה שם שבירייתא זו אליבא דר' יהודה, הפוסל במחשבת הניחוח, ואם כן ראוי היה שיפסול גם בשינוי מקום בתוך המזבח, גם אם אינו נחשב "חוץ למקומו", שכן על כל פנים חשב לעשות דבר הפוסל (לדעה "לאו במקומו דמי"). אולם בתוס' כאן מבואר שלדעת ר' יו"ט מיושבת קושייתם שם, כי לשיטתו אין זה כחוץ למקומו, וגם נראה מדבריהם שבשלב בגמ' שעליו נסובה קושייתם הגמ' עדיין אינה מתחשבת בדעת ר' יהודה (עיי' לשם זבח' ו'שם יוסף', שפירשו כאן כהבנת חמדת דניאל הנ"ל, ובקרבן אורה נתקשה בדברי תוס'; ועיין במים קדושים, שפירש דבריהם כאן אחרת). ועיין גם בשטמ"ק כז,ב אות ב הכותב להדיא: "אין כשלא במקומו דמי - ליפסל משום מחשבת חוץ למקומו"!

24. אפשר שלדעתו אמנם זהו "חוץ למקומו" אבל אינו מקום משולש, שכשם שלדעתו ההיכל נחשב כבלתי ראוי לאכילת בשר מפני שהדבר אסור לכתחילה (עיי' לעיל הערה 1), ממילא הוא הדין למזבח, עיין לעיל הערה 4.

שמחשבה זו אינה פוסלת (מפורש ברש"י, רבב"ד, המיוחס לר"ש, וכן עולה מר' יו"ט), וכך פשטי הסוגיות. לפי שלושת פירושי 'יש מפרשים' מחשבה זו פוסלת, לכאורה, אך יש שפירשו את כל הדעות הללו באופן שהם מודים לדין זה, כאמור.

ברמב"ם לא נזכר דין זה במפורש (ליקוטי הלכות)²¹. מכל מקום, הוא רמוז בלשונו בהל' פסולי המוקדשין (יג,א): "מחשבת המקום כיצד? כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרוק דמו, או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה חוץ לעזרה, או לאכול ממנו דבר הראוי לאכילה חוץ למקום אכילתו – זו היא מחשבת המקום, וזבחים שחשב בהן מחשבה זו הם הנקראים זבחים ששחטן חוץ למקומן". ההיכל איננו 'חוץ לעזרה', וגם אינו 'חוץ למקום אכילתו' (שכן בשעת סכנה ובדיעבד הרי זה מקום הראוי לאכילה, כדלהלן סג,א ובהל' מעה"ק יג,ג), ולפיכך מובן מהלכה זו שההיכל אינו כלול בדין "חוץ למקומו".

העומד מחוץ לעזרה ושוחט בעזרה בעזרת סכין ארוכה. לדעת הי"ש מפרשים' השני בתוספות, מי ששוחט קרבן כשהוא עומד מחוץ לעזרה - אין מחשבתו פוסלת, מפני שדין "מקום משולש" נאמר על מקומו של העובד, ולא על המקום שאודותיו הוא חושב.

21. יש להעיר, שלדעתו "שלא במקומו - במקומו דמי", והנותן מדם הפנימיים לחוץ או להיפך - הקרבן כשר (הל' פסוה"ק ב,ב), ופשוט שאין מחשבה זו פוסלת. אם כן, הנפקא מינה היחידה היא כשחושב על חטאת חיצונית לתת מדמה בהיכל, שזהו מעשה הפוסל (הל' פסוה"ק ב,טו), ולכן אולי גם המחשבה עליו פוסלת. בהל' פסוה"ק יג,ה הרמב"ם אכן כותב שאם חשב "ליתן דמים הניתנים במזבח החיצון במזבח הפנימי... או להכניס דם החטאת לפנים" - לא פסל, אבל ניתן להעמיד את הרישא בשאר הקרבנות פרט לחטאת, וכשרים רק מדין "שלא במקומו כמקומו", ואת הסיפא להעמיד בהכנסה ללא נתינת דם (שאם עשה כן במזיד - פסל, פסוה"ק ב,טו).

22. במיוחס לרש"י במנחות (עח,ב) כתב: "או חוץ למקומו - חוץ לעזרה", והרי שם מדובר בתודה, וזה דלא כר' יו"ט. אם כי, נראה מהדיבור הקודם שכוונתו למחשבת אכילת אדם, ועל כרחק הדברים אינם מדוקדקים. לאידך גיסא יש לציין לרש"י בחולין נה,ב: "קרבן - שנשחט על מנת לאכול הימנו או להקטיר הימנו חוץ למקום אכילתו", ומשמע כר' יו"ט (ועיין לשון רש"י בזבחים יג,ב ד"ה הואיל וחוץ למקומו).

23. בבירייתא לעיל כז,א נאמר שהחושב לתת מן הניתנים למעלה למטה וכו' כשר,

6. החושב לזרוק דם שלמים או להקטיר אימוריהם למחר – לשיטת יש מפרשים ג' לא פסל, שכן עדיין בשרם נאכל.
כאמור, בברייתא (נו,ב) מפורש שלא כך, וכן דעת רש"י (כו,ב ד"ה לאכול את בשרו למחר) והרמב"ם (הל' פסוהמ"ק יג,א).

סיכום שיטות הראשונים

שיטה	מקום משולש	הטעם להגדרתו כמקום משולש	מקום שאינו משולש	הטעם להגדרתו כמקום שאינו משולש	מה דין מקום שאינו משולש?	המחשבה הנדונה - חוץ לזמנו או חוץ למקומו?
רש"י	חוץ לעזרה	דם בשר ואימורין כשרים בו, בזמן היתר במות	ההיכל	אין בו הקטרת אימורין ואכילת בשר	מחשבה עליו אינה פוסלת	חוץ למקומו
יש מפרשים א'	המזבח החיצון	דם בשר ואימורין כשרים בו	המזבח הפנימי	בשר ואימורין פסולים בו	מחשבה על קרבנותיו אינה פוסלת	שתייהן
יש מפרשים ב'	העזרה	דם בשר ואימורין כשרין בה	חוץ לעזרה, ואולי גם היכל	דם ואימורין פסולים בה	העומד בו אין מחשבתו פוסלת	שתייהן
רבי יוס טוב	חוץ לירושלים (בקדשים קלים)	אפילו הבשר פסול שם	ירושלים, וכל שכן ההיכל	הבשר כשר שם	מחשבה עליו אינה פוסלת	חוץ למקומו
יש מפרשים ג'	היום השלישי (בשלמים)	אפילו הבשר פסול בו	היום השני	הבשר כשר בו	מחשבה עליו אינה פוסלת	חוץ לזמנו
המיוחס לר"ש	צירוף שתי הדעות האחרונות					

מערכה עב. איסור לאו לחושב מחשבות פסולות בעת ההקרבה (כט,ב)

מתחילת המסכת הננו לומדים על המחשבות הפוסלות בקדשים: מחשבת 'שלא לשמה', מחשבת פיגול ב'חוץ לזמנו', ומחשבת 'חוץ למקומו'. הסוגיה עוסקת בשאלה מהו גדר האיסור על החושב מחשבות אלה בשעת ההקרבה.

שיטת הרמב"ם: המקור מ'לא יחשב'

הרמב"ם אינו מונה לאו זה במניין המצוות שלו, אבל בהל' פסולי המוקדשין (יח,א-ב) פסק: "כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים – הרי זה עובר בלא תעשה, שהרי הוא אומר 'לא יחשב'. מפי השמועה למדו שבכלל דין זה שלא יפסיד הקדשים במחשבה, שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים. ואף על פי כן אינו לוקה, שאין המחשבה מעשה".

הגמ' אומרת שרב מרי מסר בשם רבי ינאי: "מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה? תלמוד לומר (ויקרא ז,יח): 'לא יחשב' – לא יערב בו מחשבות אחרות"¹. רב אשי התקשה בדבר, שהרי אין לוקים על לאו שאין בו מעשה², והשיב רב מרי, שדברים אלו הם כשיטת ר' יהודה, הסובר שלוקים על לאו

1. בתורה "לא יִחָשֵׁב" בבנין נפעל, ורש"י מפרש את הדרשה: "קרי ביה לא יחשב", וביאר השטמ"ק (אות יד) שכוונתו ל"יִחָשֵׁב" בבנין פעל, וכן ברמב"ן (בהוספותיו למצוות ל"ת של הרמב"ם, סוף מצוה ד): "יחשוב". בהגהת הב"ח ניקד: "יִחָשֵׁב", בבנין פיעל.

2. המפרשים דנים בקושיית רב אשי, לאור שיטת תוס' (ב"מ מג,ב ד"ה החושב) לדעתו (ועי"ש תירוץ נוסף בשם רבנו חיים).